

GLOBAL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORINI RAQAMLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Zokirova Diyora Iqboljon qizi

Toshkent moliya instituti 3-kurs talabasi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston sug'urta bozori, uning rivojlantirish imkoniyatlari va uni raqamlashtirish istiqbollari ko'rib chiqilgan hamda mavzu yuzasidan xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar. Sug'urta, sug'urta bozori, sug'urta xizmatlari, sug'urta tizimi, sug'urta bozori ishtirokchilari, investitsiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sug'urta shartnomasi, raqamlashtirish.

Global iqtisodiyot sharoitida har bir mamlakatning taraqqiyoti jamiyat va davlat hayotida axborot-kommunikatsiya va «raqamli» texnologiyalar qanchalik joriy etilgani bilan baholanmoqda. Mamlakatimizda ham davr talabidan kelib chiqqan holda, barcha sohalarga zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur islohotlardan natijasida, "O'zagrosug'urta" aksiyadorlik jamiyati «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasiga mos ravishda faoliyat ko'rsatishni yo'lga qo'yimoqda. Kompaniyada xizmat ko'rsatishning barcha turlarini to'liq raqamlashtirish bo'yicha ustuvor vazifalar belgilab olindi. Jumladan, 2020–2022 yillarda "O'zagrosug'urta" AJ elektron to'lov tizimidan foydalangan holda onlayn sug'urta xizmatlarini ko'rsatish, kadrlarning axborot texnologiyalari sohasida bilim va ko'nikmalari hamda malakasini oshirish rejalashtirilmoqda. Shuningdek, kompaniyaning raqamli infratuzilmasini kengaytirish borasida 156 ta tuman (shahar) bo'linmalarni yuqori tezlikdagi Internet tarmog'iga ulash va ularni to'liq kompyuter texnologiyalari bilan ta'minlash ko'zda tutilgan¹.

Ta'kidlash joizki, "O'zagrosug'urta" AJ onlayn xizmat ko'rsatishda mavjud qulayliklarni yanada takomillashtirish borasida ham qator ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, dasturiy mahsulotlarni joriy etishda majburiy sug'urta turlari portfelinii shakllantiruvchi "UzagrosOnline" yagona elektron axborot tizimi yaratildi. Bir so'z bilan aytganda, Davlatimiz rahbarining Oliy Majlisga Murojaatnomasidagi ustuvor vazifalar ijrosini ta'minlash "O'zagrosug'urta" AJ tomonidan jahon standartlariga mos ravishda zamonaviy moliyaviy xizmatlarni ko'rsatishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt hozirgi axborot asrida nihoyatda dolzarb bo'lib, insoniyat sun'iy intellekt orqali XXI asrning global muammolariga ilm-fanda yangi imkoniyatlarni kashf etish yo'li bilan ijobiy yechimlarni topadi. Shuningdek, bu

¹ <https://www.agros.uz/news/post/89/>

tibbiyot, ta'lim, energetika, qishloq xo'jaligi, shaharsozlik va boshqa barcha sohalarda sifatli xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini oshiradi. Sun'iy intellektni rivojlantirishda oliy ta'lim muassasalarining o'rni yildan-yilga ortib bormoqda. 2019-yil yakuni bo'yicha Xitoy Xalq Respublikasi o'zining oliy ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalari bilan dunyo mamlakatlari ichida dastlabki 10 talikda yetakchilikni qo'lga kiritdi. Keyingi o'rinlarni Koreya, AQSH, Yaponiya va Yevropa davlatlari egallagan. Umuman, dunyoda sun'iy intellektga talab va uning qo'llanilish sohasi ham ortmoqda. Mamlakatimizda ham so'nggi yillarda axborot texnologiyalarini rivojlantirish, soha va tarmoqlar faoliyatiga raqamli texnologiyalarni joriy etish, "aqlli dasturlar"ning qo'llanilish sohasini kengaytirish bo'yicha davlatimiz rahbari va hukumatimiz tomonidan qator huquqiy hujjatlar qabul qilindi va ijro etilmoqda. Faoliyat yuritayotgan sug'urtalovchilarga ustav kapitali tuzilmasini ushbu talablarga muvofiqlashtirish majburiyatini yuklash rejalashtirilmoqda. Yetakchi xalqaro sug'urta kompaniyalarini texnologik hamkor va/yoki muassis sifatida jalb etgan holda yirik qayta sug'urtalash kompaniyasini tashkil etish tashabbusiga qo'l urildi.

Moliya vazirligi huzuridagi Sug'urta nazorati davlat inspeksiyasini tugatish, shuningdek Moliya vazirligi huzurida Sug'urta bozorini rivojlantirish agentligini (bundan keyin – Agentlik) hamda Agentlik huzurida sug'urta xizmatlari iste'molchilarining huquq va manfaatlarini himoyalash xizmatini tashkil etish taklif qilinmoqda. Rejada – sug'urtalovchilarning (qayta sug'urtalovchilarning) umumiy sug'urta sohasidagi sug'urta mukofotlari yig'implaridan 0,3% miqdoridagi ajratmalarini maqsadli jamg'arish uchun Moliya vazirligida maxsus schyot ochish. Schyotdagi mablag'larni quyidagilarga yo'naltirish taklif etilmoqda:

- sug'urtalovchilar (qayta sug'urtalovchilar) bilan Agentlik o'rtasida ma'lumotlarni ayirboshlash uchun axborot texnologiyalarini joriy etish, jarayonlar va tartib-taomillarni raqamlashtirish, masofadan turib onlayn-nazorat qilish sharoitlarini yaratish tadbirlarini moliyalashtirish;
- Agentlik xodimlari va sug'urta bozori professional ishtirokchilarining moddiy-texnika bazasini yaxshilash, moddiy rag'batlantirish, xalqaro nazorat tuzilmalari va institutlarining malakali ekspertlarini jalb etgan, shuningdek xodimlarni xorijga chiqargan holda tayyorlash va qayta tayyorlash.

“Sug'urta bozorini raqamlashtirish va hayot sug'urtasi sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi Prezident qarori (PQ–5265-son, 23.10.2021 y.) qabul qilindi. Qarorga muvofiq, 2022 yil 1 iyuldan sug'urtaning barcha turlarini (klasslarini) elektron shaklda amalga oshirishga ruxsat beriladi. 2023 yil 1 yanvardan majburiy sug'urtaning barcha turlari bo'yicha sug'urta polislarini qog'oz blankalarda rasmiylashtirish amaliyoti bekor qilinadi. 2022 yil 1 yanvardan 2025 yil 1 yanvargacha hayot sug'urtasi sohasidagi sug'urta tashkilotlarining mazkur faoliyati qismi uchun hisoblanadigan foyda solig'i bo'yicha belgilangan soliq stavkasi 50 foizga

kamaytiriladi. 2022 yil 1 yanvardan 2024 yil 1 yanvargacha ish beruvchi tomonidan o'z xodimlari uchun baxtsiz hodisalardan ehtiyot shart sug'urta qilish va tibbiy sug'urta turlari bo'yicha tuzilgan sug'urta shartnomalari asosida O'zbekistonda sug'urta faoliyatini amalga oshirishga litsenziyasi bo'lgan yuridik shaxslarga yo'naltiriladigan mablag'lar jismoniy shaxslarning jami daromadi sifatida qaralmaydi. 2022 yil 1 iyungacha transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha yagona axborot tizimi negizida barcha sug'urta polislarini ro'yxatga oluvchi va ularning aylanmasini nazorat qiluvchi yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimi joriy etiladi². Sug'urta shartnomalarini Yagona axborot tizimi orqali rasmiylashtirish sug'urta tashkilotlari uchun majburiy hisoblanadi. 2022 yil 1 iyuldan inflyasiyaga bog'langan davlat qimmatli qog'ozlari chiqariladi. Davlatimiz rahbarining Oliy Majlisga Murojaatnomasida iqtisodiy-ijtimoiy hayotning barcha sohalariga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish eng ustuvor vazifa sifatida belgilanib, 2020 yil "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili" deb e'lon qilingan edi. Boshlangan ishlarning mantiqiy davomi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Ushbu qaror bilan Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi raqamli iqtisodiyot va elektron hukumat sohalarida yagona vakolatli organ etib belgilanib, Vazirlik qoshida "Elektron hukumat loyihalarini boshqarish markazi" hamda "Raqamli iqtisodiyot tadqiqotlari markazi" tashkil qilinmoqda. 2020-2022 yillarda elektron hukumat, telekommunikatsiyalar va dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalari texnologik parki faoliyatini yanada rivojlantirish, iqtisodiyotning real sektori tarmoqlarida hamda qishloq va suv xo'jaligida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha jami 268 ta loyihalarni amalga oshirish rejalashtirilmoqda. Jumladan: - iqtisodiyotning real sektori tarmoqlarida jami 87 ta loyiha, shu jumladan Elektr energiyasi va tabiiy gaz hisobini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimini yaratish, Yirik aeroportlarda yo'lovchilarni ro'yhatga olish tizimini takomillashtirish, Bank tizimida jismoniy shaxslarni masofadan turib identifikatsiya qilish mexanizmini joriy qilish; - elektron hukumatni yanada rivojlantirish bo'yicha jami 104 ta loyiha, shu jumladan, "Pensiya tayinlash jarayonini boshqarish" axborot tizimi, "Yer minerallari va tog' jinslari" milliy elektron bazasi, "Raqamli qishloq xo'jaligi" axborot tizimi, "Majburiy tibbiy sug'urta" axborot tizimini joriy qilish;³ Bugungi kunda ushbu axborot tizimida qishloq xo'jaligi va boshqa sug'urta turlari bo'yicha tuzilgan shartnomalarning onlayn elektron bazasi yuritilmoqda. Bundan tashqari, xodimlarni zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish bo'yicha o'qitish, bilim va ko'nikmalarini oshirish,

²https://www.norma.uz/oz/nhh_loyihalari/sugurta_bozorini_rivojlantirish_agentligini_tashkil_etish_tashabbusiga_qo'l_urildi

³ <https://review.uz/uz/post/sugurtaning-barcha-turlari-elektron-amalga-oshiriladi>

bunda xorijiy o‘quv muassasalari bilan hamkorlik qilish, xalqaro IT-sertifikatga ega xodimlar ulushini oshirish yaqin kelajakdagi ustuvor vazifalar etib belgilandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati.

1. O‘zbekiston Respublikasining “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.- Toshkent,2002-yil 5aprel
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007-yil 10 apreldagi “Sug‘urta bozorini yanada isloh qilish va rivojlantirish to‘g‘risida”gi PQ-618 sonli Qarori.
3. Shennayev X.M Sug‘urta ishi:O‘quv qo‘llanma T.: Iqtisod-Moliya 2014
4. Shennayev X.M.O‘zbekiston sug‘urta bozori: O‘quv qo‘llanma T.:Iqtisod-Moliya 2013
5. Mahmudova L.Sug‘urta ishi-O‘quv qo‘llanma